

Bölüm 18

ARTUKLU SALİH ŞEMSEDDİN DÖNEMİ

M.S. 1312-1363 Artuklu Salih Şemseddin Döneminde Mardin

Babası Melik Mansur Dördüncü Necmeddin Gazi'nin yerine oturan el-Melik el-Adil Imaduddin Ali, dönemin müelliflerinden, İbn Hacer'in rivayetine göre 7, Ebu'l-Fida'nın sözüne göre 13 gün, Ferdi'nin beyanına bakılırsa 18 gün sonra vefat ettiğine dair tarihe kayıt düşülmüştür. İbn Hacer göre el-Melik el-Adil'in, zehirlenerek öldüğünü yazmıştır. Kâtip Ferdi de yazdığı manzumede rumuzla o ciheti teyit ediyor. Artuklu tahtına gecen el-Melikü's-Salih tahtta kaldığı elli yıldan fazla süre boyunca en uzun hüküm süren Artuklu hükümdarı oldu

Melik es-Salih Şemseddin kardeşinin vefatından sonra H.1312 yılında Artuklu Sultanı oldu. İsim ve künyesi "el-Melik es-Salih Şemseddin Mahmud" dur. Sikkelerinde Sultan Unvanı Vardır.

Melikü's-Salih Şemseddin'in devrinde, Artuklular ile Anadolu'daki diğer beylikler arasında dostane ilişkilerin varlığını gösteren bir olay yaşandı. 748/1347 tarihinde Eretna hükümdarı Alaeddin (1327–1352), büyük oğlu Şeyh Hasan için, Melikü's-Salih'in adı belirtilmeyen bir kızını istemişti. Melikü's-Salih, bu evlilik bağıyla Orta Anadolu'da gücünü ve otoritesini artıran Eretna Devletinin¹, bölgede Artukluları sürekli tehdit eden

¹ Eretna Beyliği ya da Eretna Devleti, Anadolu'nun Moğol (İlhanlılar) istilasına uğramasından sonra, Sivas ve Kayseri merkezli kurulan, 1335 - 1381 yılları arası hüküm süren bir Anadolu beyliğidir

Akkoyunlu ve Karakoyunlu Türkmenlerine karşı kullanabileceğini düşünmekteydi. Ancak, Melikü's-Salih kızını büyük bir çeyiz ile Sivas'a yolladığında, Şeyh Hasan yakalandığı bir hastalıktan kurtulamayıp öldü. Eretna hükümdarı Alâeddin, Artuklu hükümdarına durumu belirttikten bir mektup yollamış, Sivas'a kadar gelen gelini diğer oğlu Cafer'e nikâhlamıştı. Melikü's Salih'in rızasını almak için de, Eretnalıların elinde bulunan Artukluların eski merkezi Harput'u onlara geri verdi.²

İlhanlıların 1336 yılında yıkılmasıyla.³ Karakoyunlu ve Akkoyunlularına bağlı birçok Türkmen boyu Doğu Anadolu'da faaliyet göstermeye başladı.

Melik es-Salih Şemseddin döneminde adaletli bir yönetim, olduğu, ilmi hayatına uygulayıp yaşayan, erdemli bir kişi olduğunu dönemin mükelleflerinden öğreniyoruz. Bu dönemde kendisi ile ilgili yazılmış çok methiyeler yazılmıştı.

Melik es-Salih Şemseddin döneminde Mısır, Şam, doğu ve batı olmak üzere yönetimi altında bulunan beldelerden bol miktarda ve bir kısmı hiç bilinmeyen malların ticaretinin yapıldığını dönemin müellifleri tarafından kayıt altına alınmıştır. ⁴

Melik es-Salih Şemseddin erkek-kız olmak üzere kendi soyundan tam yüz(100) çocuğu dünyaya gelmişti. Bu çocuklar içerisinde ünlü, seçkin, ata iyi binen ve pehlivan gibi olanlardan yanında ve önünde, yiğit ve

² "Artuklu Eretna Münasebetleri"

³ Đbn-Kesir, a.g.e.,XIV, 279. Đbn Kesir, 736 tarihinde "Tatar Hanı Ebu Said

⁴ Mardin Artuklu Melikleri Tarihi s. 34

sportmen kırk (40) erkek çocuğu ile at sürerdi. Çocukları dinin gerektirdiği işlerde, onunla beraber yardımcı olup gece gündüz babalarıyla zaman geçirdikleri rivayet olunmaktadır.

Ayrıca gecenin üçte birini eşleri ile diğer üçte ikisini uyku ve ibadetle geçirdiği dönemin müellifleri tarafından kayıt altına alınmıştır.

Melik es-Salih Şemseddin için, İbni-i Kesir Melik Salih'in ömrünün 80 yaşından fazla, yönetim süresinin de 60 sene olduğunu bayan ediyor ise de, İbn Hacer buna itiraz ederek, onun daha tüysüz bir genç iken babasının makamında bulunduğunu söylüyor. Bu selpten ötürü onun yönetiminin 60 değil, 54 yıl olduğunu yazıyor. Tahta çıkış tarihi 1312 olduğu, ölüm tarihinin 1363 olduğuna göre yönetimde bulunduğu sürenin 51 yıl olması akla daha yakın durmaktadır. Melik Salih Şemseddin vefatını, Kâtip Ferdi tarihi olarak H.766 (M.1365) yılının Muharrem ayında olduğunu ve na'sının, şehidiyle medresesine defnedildiğini yazmaktadır.